

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-233>

Лада Шиленко

*кандидат мистецтвознавства, старший викладач
кафедри сценічного мистецтва, естради та методики режисерування
ННІ культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка
(Суми, Україна)*

Lada Shylenko

*Doctor of Philosophy (PhD) Senior Lecturer
at the Department of Performing Arts, Variety and Directing Methods
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko,
(Sumy, Ukraine).*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0069-6880>

© Шиленко Л., 2025.

ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ОПЕР У МІЖНАРОДНІЙ ПЛОЩИНІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВТІЛЕННЯ

***Анотація.** У дослідженні розглянуто втілення національної оперної культури за межами України, значення якої полягає не лише в естетичній, але й у стратегічній функції. Проаналізовано комплексний підхід до втілення опер «Катерина» Миколи Аркаса та «Лісової пісні» Віталія Кирейка за кордоном, їх сценічного задуму, режисерського та сценографічного рішень, а також застосованих виражальних художніх прийомів. Встановлено, що постановки українських опер композиторів-класиків продемонстрували значний потенціал національного музичного мистецтва світовій публіці.*

***Ключові слова:** опера, український театр композитори, Віталій Кирейко, Микола Аркас.*

Культурна дипломатія набула особливої актуальності як інструмент міжнародної підтримки, збереження національної ідентичності та формування образу України у світі. Репрезентація національної культури, зокрема музичної, за кордоном виконує не лише естетичну, але й стратегічну функцію – вона сприяє посиленню гуманітарної присутності України на світовій арені, а також протистоїть спробам культурної та історичної дезінформації.

У цьому контексті особливого значення набувають мистецькі проекти, реалізовані українськими митцями за межами країни. Зокрема, діяльність Українського національного театру в Угорщині є прикладом ефективної культурної репрезентації. Театр виступає не лише як платформа збереження української мови та традицій у діаспорному середовищі, але і як активний учасник міжкультурного діалогу. Його постановки, серед яких особливе місце

посідає опера-феєрія Віталія Кирейка «Лісова пісня», презентована на фестивалі JELEN/LÉT на сцені Національного театру Угорщини у Будапешті (2024), та лірична опера «Катерина» Миколи Аркаса, показана на тому ж фестивалі у 2025, засвідчують високі перспективи розвитку українських опер у міжнаціональному мистецькому середовищі.

У роботі проведено аналіз ролі музичного мистецтва в процесах культурної репрезентації України за кордоном у сучасних умовах, а також акцентовано на особливостях театральної діяльності як інструменту культурної дипломатії.

Опера-феєрія «Лісова пісня» В. Кирейка – твір, написаний за однойменною драмою Лесі Українки, – стала засобом комунікації через український фольклор та національну символіку. Образи героїв, сценографічне рішення, костюми та хореографія були спрямовані на створення естетичного й емоційного досвіду, що відображає багатство української традиції, і в той же час прочитує його у сучасному ракурсі. Жестом підтримки українського народу в умовах війни став той факт, що саме ця вистава відкрила театральний фестиваль JELEN/LÉT на сцені провідного театру Угорщини.

Опера об'єднала митців із різних країн – України, Угорщини, Словаччини, Ірландії – та стала прикладом ефективної мистецької співпраці. Ініціаторкою проєкту виступила Олександра Корманьош – засновниця та художня керівниця театру, а керівником став Ігор Шипайло, директор Центру української культури в Угорщині. Завдяки цим інституціям українська опера була презентована у європейському культурному просторі.

Головні партії виконували представники української оперної школи. Роль Мавки зворушливо втілила солістка Львівської національної опери, сопрано Дар'я Литовченко, яка прожила образ міфологічної істоти, яка хоче пізнати красу кохання і жертвує своїм еством задля цього. Її акторський діапазон дозволив образу Мавки стати об'ємним та всебічним, виразним та рельєфним: від зачарування Лукашем при зустрічі у першій дії до глибокого нерозуміння та відчаю у другій і повного прийняття у третій.

Роль Лукаша виконав тенор українського походження зі Словаччини Микола Ердик, для якого ця партія стала дебютом у великій опері. Образ молодого закоханого хлопця емоційно трансформувався від щирості, невинності та чистоти до злості та гіркового жалю у третій дії через усвідомлення втрати від зробленого вибору.

Пристрасним та звабливим персонажем опери постала Килина у виконанні мецо-сопрано Ольги Дорошук. Їх спільні з Лукашем сцени були сповнені емоційності та відвертості.

Роль суворої матері виконала Вікторія Рудник, яка виразно розкрилась у сценах з Килиною. Угорський бас Дьордь Шілло представив три образи:

Лісовика, Дядька Лева і Марища, демонструючи багатство сценічної трансформації та красу глибокого тембру голосу. Ще одним угорським виконавцем став Лаборфолві Шоош Бела, який виконав роль Перелесника.

Хореографічне наповнення вистави, здійснене танцювальною групою GAS ART PROJECT, стало важливим зв'язуючим компонентом драматургії. Постановниця Анастасія Савенко інтегрувала стилістику сучасного танцю (контемпорарі, модерн) у фольклорну структуру, створивши міст між архаїкою та модерністю. Яскравим стало соло Куця у виконанні Юліанни Єви Поллак – учениці Дмитра Кирейка, онука композитора.

Музичне керівництво вистави здійснила Ірина Шестеренко – піаністка, заслужена діячка естрадного мистецтва України, професорка НМАУ, кандидатка мистецтвознавства, багаторічна дослідниця творчості Віталія Кирейка. Музична палітра опери прозвучала у виконанні фортепіано (Ірина Шестеренко), флейти (Анна-Марія Бене) та скрипки (Роман Онищук-Осечинський), що дозволило донести автентичний тембровий задум композитора до слухачів.

Режисура та візуальне рішення вистави, розроблені Ладодою Шиленко, поєднували національні елементи з сучасними сценічними пошуками. Головним завданням при постановці було органічно вплести модернові елементи в класичну канву твору. Так, для художнього рішення простору було використано відеопроєкції, зв'язки лози та гойдалку. Місце дії змінювалось завдяки відеофрагментам, світловим рішенням та елементам реквізиту [Дод.1, 2].

Постановка опери «Лісова пісня» за кордоном стала не лише мистецькою подією, але й важливим актом культурної дипломатії, що сприяє формуванню позитивного іміджу України, зміцненню міжнародного культурного діалогу та збереженню національної ідентичності.

Ще однією важливою прем'єрою стала постановка Українським національним театром в Угорщині опери «Катерина» Миколи Аркаса, що створена на основі однойменної поеми Тараса Шевченка. Цей твір, як і опера «Лісова пісня», рідко звучить у репертуарі українських театрів. Тому згадані постановки за кордоном засвідчили не лише інтерес до вивчення національного репертуару, але й прагнення української культурної спільноти інтегрувати свою класичну спадщину у глобальний мистецький дискурс.

Головну партію в опері виконала Дар'я Литовченко, солістка Львівської національної опери. Її Катерина вирізнялася глибоким психологізмом, драматичною насиченістю та емоційністю, витонченою вокальною майстерністю. Виконавиця на очах у публіки перевтілилась з молодої безтурботної закоханої дівчини, яка відмовляє у стосунках безмежно закоханому в неї Андрію (цей образ створено лібретистами опери М. Аркасом і Д. Бобирем), у морально знищену жінку-матір, яка на колінах благає Івана-москаля не

залишати їх сина напризволяще, а у фіналі у відчай змушена обірвати своє життя [Дод.3, 4].

Роль підлого москаля Івана вдало виконав Роман Меденці, закоханого в Катерину парубка Андрія емоційно втілює Джеймс Каран. Вікторія Рудник (Оксана) та Вікторія Романенко (Одарка) додали легкості у виставу, збагативши її танцем у намаганні розрадити головну героїню, яка чекала на свого підступного коханого. Глибокими драматичними образами у виставі стали батьки Катерини у виконанні соліста Львівської національної опери Ярослава Папайла та Ольга Дорошук, які люблять доньку, проте не можуть прийняти її з новонародженим сином через соціальний осуд.

Сценічна взаємодія акторського ансамблю та їх вокальне виконання були об'єднані пронизливим, деталізованим музичним супроводом у виконанні Наталії Герети (фортепіано), яка стала музичним керівником вистави. Інтерпретація піаністки була наповнена тонкою стилістичною чуттєвістю та здатністю створювати емоційну гостроту сцен, підкреслюючи драматичність подій, закладену композитором.

Режисерське втілення проєкту здійснила Лада Шиленко, яка також виступила авторкою сценографії та костюмів. Основним завданням під час прочитання твору стало збереження автентичності першоджерела при осучасненні драматургічної структури та естетичній єдності візуального елементу вистави, динамічності трансформації дії. Візуальне рішення простору базувалося на живописному образі з однойменної картини Т. Шевченка, що стало символічним візуальним кодом для усієї постановки. На сцені також були присутні снопи соломи. За режисерським задумом у виставу було інтегровано поетичне слово (у виконанні Ольги Дорошук). Художні рядки Т. Шевченка з поеми «Катерина» сюжетно спрямовували дію у формі мелодекламації, створюючи тісну взаємодію літературного та музичного елементів вистави. Вистава починалась появою на сцені закоханого парубка Андрія, який починає грати на кобзі. Цей глибоко символічний для української культури інструмент залишався на сцені до фіналу.

Опери українських композиторів-класиків, зокрема опера-феєрія «Лісова пісня» Віталія Кирейка та лірико-побутова «Катерина» Миколи Аркаса, що були поставлені в Будапешті, демонструють значний потенціал українського музичного мистецтва за кордоном у вираженні філософських, національних та емоційних сенсів. Вони актуалізують вічні моральні проблеми, зберігаючи глибокий зв'язок із культурною ідентичністю українського народу. Такі вистави не лише збагачують художній простір, але й слугують дієвим інструментом міжкультурної комунікації через універсальну мову – мистецтво.

Список використаних джерел

1. Шестеренко І. В. Постать Віталія Кирейка в історії української музики. Науковий вісник Національна музична Академія України ім. П. І. Чайковського, 86. Київ, 2013. с. 182.

2. Задьора А. *Ірина Шестеренко про прем'єру «Лісової пісні» Віталія Кирейка в Будапешті: рефлексії та перспективи*. МУЗИКА. <https://mus.art.co.ua/iryna-shesterenko-pro-prem-ieru-lisovoi-pisni-vitaliia-kyreyka-v-budapeshti-refleksii-ta-perspektyvy/>

Дод. 1

Дод. 2

Дод. 3

Дод. 4

Interpretations of Ukrainian Operas at the International Level: Challenges and Prospects for Implementation

Abstract. *The study examines the embodiment of national opera culture outside Ukraine, the significance of which lies not only in its aesthetic but also in its strategic function. The comprehensive approach to the embodiment of the operas "Kateryna" by Mykola Arkas and "Forest Song" by Vitalii Kyreiko abroad, their stage design, directorial and scenographic decisions, as well as the expressive artistic techniques used is analyzed. It is established that the productions of Ukrainian operas by classical composers demonstrated the significant potential of national musical art to the world audience.*

Keywords: *opera, Ukrainian theater, composers, Vitaliy Kyreiko, Mykola Arkas.*